

Краљевска библиотека
Борислав Т. Благојевић
БДРВ

БИБЛИОТЕКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УДРУЖЕЊА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО
(Bibliothèque de l'Association Yougoslave de Droit International)

XIII

Д-р БОРИСЛАВ Т. БЛАГОЈЕВИЋ
(Dr. BORISLAV T. BLAGOYEVITCH)

ИДВ.БР.
16048

ЕГЗЕКВАТУРА СТРАНИХ ПРЕСУДА
ПО ЗАКОНУ О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ
(L'exequatur des jugements étrangers
selon la loi yougoslave)

Оштампано из „Архива за правне и
друштвено науке“ за јули-август 1934 г.

БЕОГРАД 1934 BEOGRAD — БАЧКОВА

ШТАМПАРИЈА „ПРИВРЕДНИК“, ЖИВОЈИНА Д. БЛАГОЈЕВИЋА
БЕОГРАД — КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛ. БР. 3 — ТЕЛЕФОН БР. 21-450.

II 762

ЕГЗЕКВАТУРА СТРАНИХ ПРЕСУДА ПО ЗАКОНУ О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ

I. Увод. Међународна заједница, онаква каква је данас, више или мање организована, није, чак ни у најпримитивнијем облику, увек постојала. Напротив, Ексклузивистичке тежње појединих држава искључивале су идеју о њој и могућност њеног постојања. Тако су се у појединим периодима времена истицали поједини народи који су успевали да завладају већим делом онда познатог света и да, било униште, било доведу у зависност, било учине сасвим беззначајним друге народе онд. државе, сматрајући себе изабраним народом, односно, по принципу јаче силе, као народ одређен да влада другима¹. Тек у доба развијеног Римског права могла се јавити идеја о међународној заједници, па према томе и о међународном праву. Таква међународна заједница, ако је у опште тим именом можемо назвати, није се заснивала на једнакости држава које су је сачињавале, него на свемоћи римског царства. Средњи век фактичким стањем, а нарочито рационалистичка школа са својим великим делом — Француском Револуцијом, истичући идеју о потреби поштовања личности човека, истакла је и идеју о поштовању сваке државе од свих других, јер заиста без слободе личности у својој земљи не може ни једна држава полагати право на поштовање њене слободе и права у међународној заједници, пошто, признајући једну државу за члана заједнице, међународна заједница тиме признаје и сваког њеног држављанина за пуноправног члана човечанства, што све може бити само ако је човек у једној држави заиста човек, т. ј. ако ужива сва права која се сматрају као основни поступати правде и правичности. Са стварањем такве међународне заједнице може се говорити о Међународном праву у правом смислу, о праву које данас добија све већи значај и то не само једна грана овог — Међународно јавно право, него, са већом међународном трговином и

¹ О ступњевима развјита Међународног Права видети: Др. Милан Бартот : Проблем сличних права у Међународном привашном праву, Београд, 1930., стр. 19 и 20. Иста студија је оштампана и у Архиву за правне и друштвене науке, свески за јануар 1930. г., а и у збирци Из Међународног привашног права, Београд 1932.

кредитом, и друга његова грана — Међународно приватно право, које професор Бартен дефинише као једну грану права, врло модерну, која има за предмет, независно од претходног решења питања држављанства и правног положаја странаца у једној земљи, да реши у тој земљи, питање сукоба закона и сукоба јурисдикција, у простору и времену, између независних држава само у питањима приватног права, под условом да се законски прописи између којих се поставља питање сукоба могу да сматрају као прописи цивилизованих земаља²⁾.

Остављајући на страну Међународно јавно право, из предње дефиниције проф. Бартена, Међународно приватно право имало би да расправља два питања: питање сукоба закона и питање сукоба јурисдикција, док би питање држављанства и правног положаја странаца долазило у унутрашње право појединих држава,³⁾ односно, сходно територијалистичкој концепцији, у друге гране унутрашњег права а не у Међународно приватно право као грану унутрашњег права државе у питању.

Део о сукобу јурисдикција обухвата по професору Бартену три питања: питање о судској надлежности при расправљању спорова у којима се појављује елеменат иностраности, питање о судском поступку пред надлежним судом и питање међународног дејства судских одлука. По професору Бартошу⁴⁾ део о сукобу јурисдикција (који је у систему проф. Бартоша четврти део науке о Међународном приватном праву, пошто он као саставне делове ове гране правне науке сматра и науку о држављанству и науку о правном положају странаца, поред науке о сукобу закона и сукобу јурисдикција) обухвата четири питања: 1. Који ће суд бити надлежан за расправу приватно-правног спора у питању; 2. Да ли ће једна држава судити и странима; 3. Које ли једна држава признавати пресуде судова друге државе; и 4. Правна помоћ у питањима Међународног приватног права.

Нас овде интересује питање о међународном дејству судских и одлука других власти једне државе.

II. Појам егзекватуре. После решења претходних питања, тј. пошто буде утврђено држављанство лица која се појављују као субјекти правног спора у питању и закон по коме

²⁾ Види: E. Bartin: *Principes de Droit International Privé, selon la loi et la jurisprudence françaises*, tome I, Paris, 1930, p. 69. Исто тако: Др. Милан Бартош: *Идеалистичка и територијалистичка концепција* — Два антиподи или два допуњујућа појма у Међународном приватном праву, Београд, 1932; Др. Милан Бартош: *Попреда страног закона као основа за касирање* — Рассматрање са гледишта територијалне концепције Међународног приватног права, у Архиву за Јули — август 1928. г.

³⁾ Он заиста на овој подели заснива свој систем: в. Bartin, op. cit., изјучито другу књигу, Париз, 1932.

⁴⁾ В. предавања проф. Бартоша, штампана као рукопис, први део: Увод у Међународно приватно право, као и Наука о држављанству,

треба спор решити, суд, који је по принципима Међународног права земље у питању надлежан да реши тај спор, доноси о истом одлуку. Међутим сама одлука вије себи циљ, већ она има да успостави стање које, с обзиром на чињенице односно на повреду стања које је дотле постојало, треба успоставити. То ће се, пак, постићи извршењем same судске одлуке, односно одлуке које друге власти у колико решавање о поједињим питањима спада, у неким земљама, у надлежност других, а не судске власти. Међутим домаћај одлука којима се расправљају поједиња питања из Међународног приватног права, с обзиром да се у свим овим питањима појављује елеменат иностраности, прелази, по правилу, границе државе чије су власти донеле ту одлуку,⁵⁾ те се поставља питање да ли те одлуке имају, и ако имају, у колико мери дејства и ван граница државе у питању, т.ј. на територији других држава.

Вршење судске власти је суверено право сваке државе јер то одговара опште усвојеном схватању о тројству државне власти. Како се државна власт сваке државе ограничава само на територију те државе, на којој је она не само јединица него и искључива, то би сасвим логично било да се и одлуке које би доносиле судске и друге власти по своме дејству ограничавају једино на територију те земље. Преко граница, тога дејства не би могло, а не би ни требало да буде. То је схватање и владало у старије доба. Није се могло схватити ни примена закона стране државе од домаћих власти, а о допуштању дејства одлука страних власти на домаћој територији, о извршењу одлука страних власти није се могло ни говорити. Тако је у Римском праву важило правило: *Extra territorium ius dicendi impune non patetur.*⁶⁾ Сматрало се да свака власт може да дела само у границама државе у име које се та власт врши; она не може да тражи да се њене наредбе поштују⁷⁾ и ван граница државе у питању; она

⁵⁾ Изузетно само дејство одлука о споровима, који имају елемената иностраности, не прелази границе државе чије су власти донеле одлуку. Пример: један Југословен акцентирао је меницу у Паризу с местом плаћања у Београду; пошто није меницу исплатио о року, тужен је код Београдског суда од стране једног Француза који је био трасант, а који је морao ремитенту меницу да исплати. Одлука по овом спору производи дејство само на територију Југославије, под претпоставком да Југословен само у њој има свога имања.

⁶⁾ Digeste, *De jurisdictione*, L. 20, 20 II, 1. Наведено код Weiss-a, *Traité théorique et pratique de Droit International Privé*, tome sixième, Paris, 1913, p. 4.

⁷⁾ Употребљавамо овде израз „поштују“, пошто се код дејства одлука страних власти може говорити, по разликовању које чини Вајс, с једине стране о дејству одлуке као пресуђене ствари — *res judicata-chose jugée*, а с друге стране о извршивости одлука — *force exécutoire*. Тако, по Вајсу, свака одлука страних власти, која је донета у законској форми и по поступку *lex fori*, производи дејство пресуђене ствари не само у земљи у којој је донета већ и у свима другим земљама, пошто *Res judicata pro ventitate habetur*, па чак и она када се било из којих разлога не би иста од-

не може да заповеда властима и извршиоцима страних држава.⁹⁾

Међутим овакво схваташе није могло опстати од оног момента када се почела стварати међународна правна заједница. Свести дејство једне одлуке само на територију једне државе значило је потпуну изолацију, а тиме онемогућавање свих, првенствено привредних, међународних односа. И у тој борби државне искључивости и потреба међународне заједнице, борби која је и у теорији и у пракси била врло дуга а каткада и врло оштра, победио је интерес међународне заједнице. Ово је пак у новије време све више усвојено и чак опште усвојено решење, с обзиром да се у модерној теорији одбацује сувереност као битно обележје државе, а социјалске струје добијају све више утицаја^{10).}

У принципу, дакле, допушта се извршење одлука страних власти на домаћој територији. Кажемо у принципу јер се за извршење постављају поједини услови, који не критички бити даље прегледани, но који, с обзиром на своју нејасност и непрецизност, каткада, и то врло често, искључују могућност извршења. Поступак који је потребан да буде спроведен пред домаћим властима да би се једна страна одлука пустила у извршење, услови које мора да испуни та страна одлука да би се могла извршити, све то укупно назива се егзекватуром страних пресуда, под којом, дакле, подразумевамо законом предвиђен претходни поступак, по законом

лука могла у којој земљи извршити. Друкчије, пак, Вајс, слажући се у томе са осталим ауторима, посматра питање извршивости одлука страних власти. Своје разликовање Вајс заснива на потреби поштовања самосталности сваке државе и њихове јединакости као чланова међународне заједнице, наведени у прилог свог мишљења и речи *Vareilles-Sommières-a (Synthèse du droit international privé, tome II, p. 19.)*: Сви акти извршни на територији и сагласни законима једне земље, вреде, у принципу, у целом свету; ово се правило има да примени на пресуде исто као и на уговоре, као и на све друге акте, без сумње да је дејство пресуђене ствари израз суверености држава из њиховим територијама... Страни суверенитет нема права да суди у нашој земљи, али он има непосредно право да суди у својој земљи. Пресуде и њихово дејство су *conditio sine qua non* поп свакога друштва: свака влада има дужност да организује судове пред којима би се коначно решавали спорови. Француски законодавац не може да одрече другима то својство суверености, и одлука донета у иностранству мора бити, у нашим очима поштована исто тако као и пресуде донете у Француској. Међутим ово разликовање не чини нам се довољно оправдано и тачно. Ако интерес међународне заједнице и дужност поштовања суверености стране државе захтева да се страним пресудама призна дејство пресуђене ствари, све то захтева исто тако да се допусти извршење страних пресуда на домаћој територији. У осталом, а тај изузетак допушта и Вајс, кад у случају да је донета пресуда противна *ordre public international* земље у којој се поставља питање дејства, може доћи до поновног суђења, имајући у виду сву релативност схваташа *ordre public international*, чини нам се да стварне вредности, ово уступање у корист међународне заједнице, т. ј. дејство *de pleno res judicata*, нема.

⁹⁾ Weiss, *op. cit.* p. 4.

¹⁰⁾ B. Léon Daguit: *Traité de Droit constitutionnel*, Paris, 1923.

прописаним условима, који мора бити спроведен да би једна страна одлука могла бити извршена на домаћој територији.

У расправљању питања егзекватуре по закону о извршењу и обезбеђењу ми ћemo се прво задржати на претпоставкама које закон предвиђа за егзеватуру а затим на самом поступку егзекватуре, т. ј. задржаћемо се прво на материјалном па после на формалном праву.

III. Егзекватура по закону о извршењу и обезбеђењу.

A) *Материјално право*. — Да би једна одлука стране власти добила егзекватуру, т. ј. да би могла бити пуштена у извршење, потребно је, као што смо горе нагласили, да испуњава услове који су предвиђени у §§ 3, 4, 5, 8, 9 и 10 Закона о извршењу и обезбеђењу, у вези са §§ 2, 11, 14, 22, 23, 50, 57, 65, 135 истог закона¹¹⁾. Ти услови би се могли, ради боље прегледности, свести на шест питања: 1. начело реципроцитета код егзекватуре, 2. која се одлука има сматрати за страну, 3. за које се стране одлуке не тражи егзекватура, 4. за које се стране одлуке не може дати егзекватура, 5. власт домаћег суда при давању егзекватуре, и 6. закон о извршењу и обезбеђењу и међународни уговори.

1. *Начело реципроцишћа код егзекватуре*. — Искључити потпуно извршење страних одлука на домаћој територији значило би, као што смо видели, потпуну изолацију; допуштањем потпуно без сваког другог услова, извршења страних одлука, била би остварена међународно правна заједница. Међутим први систем данас, по правилу, не постоји, јер је схваташе о међународној заједници већ толико високо да искључује његово постојање. Само још у Енглеској вреди овај систем. Тамо је непозната егзекватура, па према томе и извршење страних пресуда, јер се сматра да страна пресуда у корист извесног лица даје доказа о постојању извесне тражбине, тражбине сличне оној која потиче из уговора и ова тражбина може дати основну базу за покретање спора пред енглеским судовима¹²⁾. Други систем безусловног извршења

¹¹⁾ Закон о извршењу и обезбеђењу од 9. јула 1930. год. објављен је у Службеним Новинама од 23. јула 1930. г. бр. 165/LXII. Сам закон дошао је да замени разне прописе који су дотле у овој материји вредели у шест правних подручја наше државе. (Србија — Закон о судском поступку у грађанским парничама од 20. фебруара 1865; Црна Гора — Закон о судском поступку од 1. новембра 1905; Хрватска и Словенија — Грађански парбени поступак од 16. Септембра 1852; Словеначка са Прекомурјем и Далмација — Аустријски извршни ред од 25. Маја 1896; Војводина и Међуимурје — Законски чланак LX од 1881; Босна и Херцеговина — Грађански поступник од 4. августа 1883, год.). Сам закон о извршењу и обезбеђењу израђен је по угледу, управо је копија, аустријског *Executionsbundniss-a* од 1896. год.

¹²⁾ B. Pillot: *Traité pratique de Droit International Privé*, Paris, tome II, p. 667. (наведено и код Др. Нико Перић: *Међународно приватно право* — Београд, 1926).

страних пресуда до данас никде не постоји, али би њему био најприближнији систем који професор Г. Бартош назива: систем просте егзекватуре. По њему егзекватора страних пресуда допустиће се увек када та одлука претставља једно стечено право за појединца а не вређа унутрашњи јавни поредак земље у којој се тражи извршење, без обзира које су власти и које државе донеле ту пресуду, без обзира на политичке и дипломатске односе државе у којој се тражи екзекватора и државе у којој је донета пресуда. „Овај систем хоће вршење дужности према међународној правној заједници. Све су државе дужне вршити заштиту права. Судске пресуде сваке државе претстављају израз схватања о праву државе чији су органи донели ту пресуду. Процедура егзекватуре значи контролисање тога схватања од стране домаћих судова. Ако Пресуда пређа схвашање домаће државе о праву¹²⁾, онда ће суд умољен за егзекватору просто одбацити поднету страну пресуду. Али ако суд својим решењем нађе да се егзекватора може дати, онда то значи да се држава у чије је име страна пресуда изречена и држава чији су судови дали егзекватору сложиле да пресуда у питању претставља израз правде. Како све државе живе у међународној заједници, чији је основни идеал остварење правде то је отуда логично да би било противно правди и идеји међународне заједнице ако би се нешто што је право, нешто што треба да буде, одбацило и тиме пало у грешку само што је други погрешио отежавајући односе у међународној заједници на тај начин јер он а prioritи одбације оно што наши судови нађу да је право са простог разлога што су то рекли наши судови“. ⁽¹³⁾ Овакав систем значи свакако веће приближавање међународној заједници него системи који ће ниже бити изложени; овакав систем би одговарао код питања правног положаја странаца типу проглашене једнакости, али ако један судија може да одбaci једну страну пресуду што она не одговара државном (читај: његовом) схватању о праву, онда о некој сигурности тешко да се може говорити.

Између горе изложених система налазе се системи реципроцитета: фактичког и дипломатског. По систему фактичког реципроцитета допустиће се извршење одлуке стране власти само онда ако, без обзира да ли о томе постоје законски прописи или међународни правни акти (уговори и владине декларације) и пресуде домаћих судова могу бити под истим условима извршene на територији те стране државе. То је примена основног правила које важи у модерном праву: *de ut des*. По систему дипломатског реципроцитета извршење страних пресуда допустиће се само онда ако постоје међу-

¹²⁾ Курсив је наш.

¹³⁾ Др. Милан Бартош: *Формални или фактички реципроциитет код извршења пресуда*, Архив за правче и друштвене науке, свеска за септембар 1930 год. Отштампано и у збирци *Из међународног привашног права* Београд, 1932.

народно правни акти (међународни уговори — конвенције и владине декларације) који предвиђају и изречно допуштају извршење страних пресуда. Овај систем се назива и системом формалног реципроцитета ¹⁴⁾.

Наш закон о извршењу и обезбеђењу усвојио је систем дипломатског — формалног реципроцитета. Његов § 3 гласи:

„На основу исправа и аката издатих од иностране власти, који су извршили према законским прописима дотичне иностране државе, могу се у нашој држави дозволити извршење или појединачне извршне радње само онда и утолико у колико је узајамност зајамчена државним уговорима или владиним изјавама објављеним у „Службеним новинама“.

Дакле страна пресуда можи ће се пустити у извршење само ако, поред других услова, задовољава и услов реципроцитета, т. ј. ако се наша држава налази у дипломатским односима са државом у питању, и уз то је с њом закључила уговор о правној помоћи односно издала владину декларацију о оваквој помоћи, декларацију која се обично заснива на принципу узајамности.

Овакав систем никако не одговара потребама међународне заједнице, интерес које треба да буде одлучујући у регулисању питања из Међународног приватног права. Удаљеност а кадкада и штедња искључује могућност одржавања дипломатских односа са појединим државама а у толико пре и могућност закључивања уговора о правној помоћи. Међутим, за трговину и остale привредне односе ова ограничења не постоје, и, под оваким системом, место да дипломација припомаже привреди она јој само шкоди. Отуда се не може оправдати постојање оваквог система, него је потребно, пре ступања на снагу Закона о извршењу и обезбеђењу, заменити је системом фактичног реципроцитета или још боље системом просте егзекватуре.

Завршујући о принципу реципроцитета код извршења страних пресуда, да нагласимо да је број држава чије се пресуде могу извршивати у нашој земљи већи него што је број држава са којима смо закључили уговоре о правној помоћи (Аустрија, Бугарска, Чехословачка, Италија, Польска и Мађарска), прво, што је наша држава приступила Хашкој конвенцији од 17. јула 1905 год. ¹⁵⁾, те према томе, под условима предвиђеним у тој конвенцији, а нарочито у тамо одређеном обиму, могу се извршивати одлуке судова свих држава потписница а друго, клаузулу највећег повлашћења која се налази у многим нашим уговорима треба тумачити екстензивно, т. ј. да се она односи не само на право странаца у смислу

¹⁴⁾ Ближе о овим системима реципроцитета и њиховој критици видете у наведеном члану г. Бартоша.

¹⁵⁾ Законом од 6 фебруара 1930 год., објављеним у Службеним новинама од 3 маја 1930, бр. 100/XXXVIII.

њиховог уживања, него и у смислу потпуног искоришћења и извршења.¹⁶⁾

2. *Појам стране одлуке.* Да би се могло говорити о егзекватури једне стране одлуке потребно је најпре утврдити која се одлука има да сматра за страну с обзиром да се појављују извесни спорни случајеви и ситуације. Наш закон о извршењу и обезбеђењу за стране одлуке, т. ј. за одлуке за које важе нарочити прописи у погледу допустивости извршења, сматра исправе и акта издата од иностраних власти, дакле као домаће исправе сматра оне које су издате од наших власти.¹⁷⁾ Према томе исправе, подразумевајући под овим изразом како пресуде тако и друга акта за које се може тражити извршење, издате од наших дипломатских и конзулатских претставника на страни имају се сматрати као домаће исправе т. ј. имају дејство и извршивост без икаквог другог испитивања и егзекватуре. На против исправе издате од страних преставника у нашој земљи имају се сматрати као стране исправе без обзира што су донете на нашој територији и подлеже егзекватури. Овакво схватање је свакако боље од схватања француског законодавца израженог у чл. 2123 Code civil-а који за стране пресуде сматра оне које су : *tendus en pays étranger*, тако да се, за правилно решење овог питања, морало прихватити теорије екстериторијалитета, теорије која није ни мало сигурна а још мање у овој области, оправдана.¹⁸⁾

Прво спорно питање тиче се пресуда мешовитих судова у Египту. Као што је познато после неколико побуна против сувишег утицаја и власти странаца као и злоупотреба које су чињене приликом примене капитулација, 1875 године установљени су мешовити избрани судови (три првостепена и један апелациони у Александрији, који су сви били састављени од две трећине Европљана и једне трећине домаћих). Поставља се питање да ли ће се пресуде ових судова, у случају да је у њима судија било лице које је наш држављанин, сматрати за

¹⁶⁾ Овде се може поставити питање да ли ће извршила пресуда стране државе са којом нисмо везани уговором оди. Владином декларацијом, производи какво дејство на домаћој територији. Да нагласимо најпре да ће странац у питању морати да поведе нов спор код наших судова, да би, по § 345. јут. граф. суд. поступка, та пресуда могла да има дејство јавне исправе у колико, разуме се, она испуњава све услове тамо предвиђене а нарочито услов фактичког рединпрочитета.

¹⁷⁾ Према томе питање егзекватуре одлука донетих од наших власти чије се извршење тражи на другом правном подручју нема више практичног значаја: све те одлуке извршије су у свима правним подручјима de plano.

¹⁸⁾ И ако је наш закон о извршењу и обезбеђењу скоро превод аустријског Executifonsordnung-a ипак, код овог питања он се одвојио од свога оригинална. Јер док аустријски закон наводи у § 2 домаће извршиве основе, а у § 79 стрве, дотле наш закон набираја у § 2 домаће извршиве основе, које по општој норми §§ 2 и 3, сматра и за стране наслове за основу којих се може дозволити извршење. Да ли је ово изједначење оправдано наложићемо доцније.

стране или за домаће. Готово је опште усвојено мишљење да се ове пресуде и у држави судије који је учествовао у суђењу имају сматрати за стране. И сасвим оправдано. Вршећи судску пласт у овим државама Европљани је не врше у име своје државе већ у име Египатске владе која их и поставља. То што су судије странци, што се, пак, противи модерном схватању судске власти, не утиче иаколико на својство одлука које они доносе, јер на крају ови судови јесу само једна пре лазна установа, установа која је последица капитулација и која ће, вероватно, у току времена нестати. Слично питање поставља се и за пресуде разних међународних судова који су установљени многим конвенцијама и међународним уговорима (Конвенције о међународним рекама Рајни, Елби и Дунаву, Статут о Сталном Суду Међународне Правде, и т.д.). И пресуде ових судова имају се сматрати за стране, из истих разлога као и пресуде мешовитих судова у Египту¹⁹⁾.

Од особите је важности питање: да ли се пресуде избраних судова, донете у иностранству, имају сматрати за стране или не? Најпре да издвојимо случај када је избрано суђење проглашено у извесним стварима у једној земљи обавезним. По општем мишљењу, пресуде ових судова имају се сматрати страним јер избране судије врше судску власт у име државе и замењују само судове државе у питању. Спорно је, дакле, питање да ли се пресуде које донесу избрани судови установљени вољом странака, израженом у компромису, када су судије странци имају сматрати за домаће или за стране. — У решењу овог питања аутори се разилазе. Тако Weiss мисли да се овакве пресуде имају сматрати као домаће и да се имају извршивати без егзекватуре, са изузетком експеције ordre public international. Упоређујући компромис, на основу кога је образован избрани суд, са уговором, Weiss сматра да се избране судије имају сматрати не као судије већ као пуномоћници странака, и у прилог свога мишљења наводи Lagombièга-а Merlin-а и Foelix-а, од којих последњи каже: Кад две странке одреде својевољно једног или више судија који ће имати да реше спор између њих, и кад тај судија доноси пресуду, то је све само последица уговора странака којим су наименовали избраног судију. Тај избрани судија је заједнички орган странака који је одређен да расправи случај у ком су они заинтересовани; обе странке су сагласне са оним што овај учини, другим речима, он је њихов заједнички пуномоћник. Отуда, све што учини избрани судија има да се сматра као израз заједничке воље странака, као год што се посао предузет од пуномоћника сматра као посао властодавца. Пресуда коју доноси

¹⁹⁾ За земље које имају протекторате, као на пр. Француска над Тунисом, постоји се питање да ли ће се пресуде судова устројених од археје заштитнице сматрати за домаће или за стране, пошто поред ових судова постоје и домаћи судови протектората. По мишљењу Weiss-а ове се пресуде имају сматрати као домаће и за њих није потребна егзекватура.

избрани судија је судски акт само по форми; стварно она је констатација уговора од стране њиховог заједничког органа²⁰⁾.

На против по другом мишљењу, које заступа Bartin, пресуде избраних судова имају се сматрати као пресуде страних судова и подлеже егзекватури. Као битно обележје једне пресуде јесте заглавље, и пошто се, у нашем случају, тамо појављују лица која су странци, као судије, а по модерном схваташу услов sine qua non је да су судије домаћи држављани да би пресуда била домаћа, то се ове пресуде имају сматрати за стране. Осим тога компромис којим је уговорен избрани суд, поступак по коме је радио избрани суд, предмет који је расправљао избрани суд, све то може по својој природи да буде противно схваташу међународног јавног поретка домаће земље, тако да се егзекватура намеће као непходна.

Са гледишта нашег закона о извршењу и обезбеђењу изгледа нам да је ово друго гледиште тачније. Ограничавајући у великој мери извршење страних одлука, законодавац је, с обзиром на ratio legis, сигурно подразумевао под страним одлукама и пресуде страних избраних судова.

Међутим врло често ће се поставити питање која се пресуда избраног суда има сматрати за страну а која за домаћу? За ово одређивање по правилу, има два мерила: прво, компромис закључен у иностранству и његово извршење у иностранству и друго, поступак на основу кога је пресуда донета. Но да ли је за решење овог питања потребно да се стеку оба ова услова или је пак довољан само један, и ако један који од њих, спорно је. Ипак нам се чини да је главно мерило поступак на основу кога је донета пресуда, водећи при том нарочито рачуна да ли је, с обзиром на lex fori земље где је тај поступак провођен, могло, у питању које је предмет спора, у опште бити избраног суђења, на пр. брак.

Питање сукоба закона може се поставити не само статички него и динамички.²⁰⁾ Исти је случај и са сукобом јуридиција, односно питањем егзекватуре. Промене суверенитета, сталне или више мање привремене, над извесном територијом, које се појављују било у виду анексије било у виду војне окупације, изазивају промене у схваташтима пресуда као домаћих или као страних, те се за решење овог питања поставља као основни принцип: принцип стечених права:

а) анексија. Под анексијом подразумевамо стално, вольно или насиљно, заузимање територија од стране друге државе, које се појављује као промена суверенитета. У вези с онаквом променом суверенитета поставља се питање да ли ће, за пресуде донете од судова државе којој је до анексије припадала територија у питању, бити потребна егзекватура или не. Одговор с обзиром на принцип стечених права, имао би да гласи:

²⁰⁾ B. Bartin: op. cit., p. p. 28—33.

на анексираној територији, без обзира што је извршена промена суверенитета, имају се ове пресуде извршивати de plano; на територији државе којој је анексирана област припадала имају се ове пресуде сматрати као домаће и према томе извршивати de plano; на територији, пак, државе која је извршила анексију ове се пресуде имају и даље сматрати за стране т.ј. подлеже егзекватури. Међутим све ово важи само за оне пресуде које су до анексије постале извршне — res iudicata; у колико, пак, до анексије нису постале извршне, расправиће се даље по законима државе која је извршила анексију, и сматраће се као и оне пресуде које су у потпуности донеле власти државе која је извргла анексију. Пресуде које се буду даље доносише не анексираној територији сматраће се у држави којој је раније та територија припадала страним, а на територији државе која је извршила анексију домаћим. Исто то вреди и за све пресуде које би донео ма који суд државе која је извршила анексију. Спорно је питање да ли се пресуде донете пре анексије од стране државе која је извршила анексију, имају сматрати после анексије, на анектираној територији, за стране или за домаће. И ако би их, с обзиром на принцип стечених права, требало сматрати за стране, ипак, пошто би то било двоструко испитивање једне исте ствари од истих власти, а што је противно принципу ne bis in idem, то се пресуде имају да сматрају као домаће и на анектираној територији и за извршење им није потребна егзекватура.

б) војна окупација. Под војном окупацијом подразумева се привремено заузимање територије друге државе, које се не јавља као промена суверенитета. По правилу, у случају овакве окупације, судови државе којој правно припада окупирана територија настављају и даље да врше судску власт и њихово дејство остаје исто као и пре окупације, „њихове одлуке су извршне на целој територији државе којој правно припада окупирана област; пресуде које изричу ови судови су домаће пресуде, па им није потребна егзекватура“.²¹⁾ Међутим дешава се да држава која је извршила окупацију на заузетој територији успостави своје судове, те се поставља питање да ли ће одлуке ових судова имати каквог дејства на тој територији после свршене окупације и повратка власти државе којој та област правно припада. Сигурно је да у овом случају, пошто су то судови установљени vis facti, бар за државу којој правно припада та област, пресуде тих судова не би морале да имају ма каквог дејства. Међутим интерес заштите приватних права, која би свакако била јако угрожена у случају да читава област остане, макар и најкраће време, без правосуђа, натерује државу у питању да призна овим пресудама важност, сматрајући их као пресуде страних судова.

3. Стране одлуке за које се не трожи егзекватура. — По нашем Закону о извршењу и обезбеђењу изгледа да се

²¹⁾ Weiss: op. cit., p. 28.

ни једна одлука страних власти не може пустити у извршење док претходно не добије егзекватуру. То излази из §-а 3 у вези с §-ом 2 Закона.

Међутим у теорији ово је питање спорно. По једном мишљењу, који заступа Pillet, све одлуке судова које се односе на статус лица и на њихову способност пуноважне су и извршиве у иностранству и без нарочитог тражења егзекватуре. Ово се правда потребом сигурности правног промета и принципом екстериторијалитета личних закона, пошто се овакве одлуке јављају само као конкретизација тих закона. Разуме се да је и код извршења оваквих одлука допуштена експензија *ordre public international*.

По другом гледишту, које заступа Bartin, не може се правити разлика између ове две врсте пресуда. Не може се правити прво стога што по правилу оне долазе до тражења извршења само онда када су противне било позитивним законским прописима (на пр. брак на рок) било када имају за циљ да изиграју домаћи закон (на пр. после развода брака Италијана у Русији, ради чега је један супруг нарочито тамо ишао, долази једна страна у Југославију да закључи други брак), а друго стога што нема сигурног критеријума за ову деобу. Ова би деоба могла да буде усвојена само онда ако би се она заснивала на форми пресуде, која би била опште усвојена, јер све док зависи од судије да ли ће једну одлуку сматрати за статусну па према томе допустити извршење *de pleno*, или пак за обичну те захтевати егзекватуру, ова деоба је само номинална а никако стварна, она је по Bartin-у, само „une distinction de mots“.

Наш законодавац је, као што смо напред нагласили, стао на ово друго становиште. Међутим, изгледа нам да прво мишљење боље одговара потребама међународне заједнице, ма да у пракси између ова два гледишта нема много разлике, исто онако као што између типа дипломатског реципроцитета и типа повлашћене једнакости (код питања правног положаја странаца), разликујући се у полазним тачкама, у пракси нема знатне разлике.²⁹

4. Стране одлуке за које се не може дати егзекватура. — По гласу §§ 3, 4 и 5 Закона о извршењу и обезбеђењу изгледа да би се могла дати егзекватура, тј. допустити извршење свих одлука страних власти које одговарају одлукама побројаним у § 2 Закона, а на основу којих се, као домаћих извршивих основа може тражити извршење. Међутим није тако. Најпре неће се допустити извршење на основу свих страних одлука које би одговарале одлукама наведеним у § 2, а за-

²⁹⁾ В. Др. Милан Бартош: *Правни положај странаца*. — Тип законског реципроцитета или тип проглашење једнакости у Српском Грађанском Законику. Архив за прање и друштвено науке, свеска за Јул-август 1927.

тим, чак и ако се у принципу даје егзекватура за извесну врсту одлука, у појединим конкретним случајевима може се, с обзиром на § 5 Закона, одбити давање егзекватуре. Да испитамо сваку од ових могућности.

Извршни основи, или како их наш законодавац назива извршни наслови, побројани су у 14 тачака другог параграфа Закона о извршењу и обезбеђењу. Покушаћемо да, прегледајући редом сваку од њих, одредимо колико има у погледу страних одлука одступања: (1.) Одлуке грађанских судова у парничном поступку. — Све ове одлуке, било да су оне пресуде, решења, налози или наредбе, могу, у колико испуњавају друге услове предвиђене у закону, добити егзекватуру, т. ј. могу бити пуштене у извршење на домаћој територији. У осталом, ово су и најчешће одлуке на основу којих се тражи извршење. — (2.) Платни налози у мандатном, меничном и чековном поступку. — И по основи оваквих страних извршивих наслова може се тражити егзекватура, ма да изгледа да би се супротно гледиште могло бранити на основу тач. 2 §-а 4 Закона: „де су позив или наредба, којима је започет поступак пред иностраним судом или иностраном властљу, били достављени лицу, против којега треба провести извршење...“ Ипак нам изгледа да је прво решење тачније, јер ни за домаће држављане, нема достављања, по правилу, у овом поступку, па онда не мора бити ни за странце, пошто страници не могу у једној држави имати више права него домаћи. — (3.) Откази и судски налози за предају и примање упорабних предмета. — Пошто се вршење судског отказа може чинити само ако су у питању непокретности или предмети које закон изречно предвиђа (§ 655 Законика о пост. суд. у грађ. парница мај 1929, и § 2 тач. 3 Закона о извршењу и обезбеђењу), то овакви откази морају бити учињени у колико се врше код суда, само код надлежног суда, т. ј. код суда који се одређује по принципу *lex rei sitae*, па према томе откази учињени у иностранству преко иностраног суда сматраје се као поднети ненадлежном суду. У колико се пак ови откази врше преко јавних бележника питање би било спорно, ма да мислимо да би требало усвојити исто решење. — (4.) Закључци и наредбе редовних судова у грађанским ванпарничним стварима. — За ове се одлуке може дати егзекватура, у колико се не би извршивале без егзекватуре и у колико би биле у опште код нас извршиве, на пр. притвор детета због непослушности. — (5.) Одлуке редовних судова у кривичним стварима. — Вршење кривичног правосуђа је данас засновано скоро искључиво на територијалистичком принципу³⁰), тако да се пресуде страних кривичних судова не могу извршивати на територији друге земље. Међутим овакво поступање омогућивало би врло че-

³⁰⁾ В. Jivojn Pétrich: *Compétence universelle, communication au IIIe Congrès International de Droit Pénal*, Paris, 1933.

сто кривцима да избегну заслужену казну те се стога прибегава другом помоћном сретству — издавању криваца, које је регулисано било међународним конвенцијама било прописима кривичног судског поступка (§§ 489 до 499 Законика о суд. крив. поступку од 16 фебруара 1929). Отуда се код пресуда кривичних судова може дозволити само извршење оног дела који говори о накнади штете оштећеном, као и дела о парничним трошковима, под условом да су испуњени сви други услови за давање егзекватуре. — (6.) Одлуке редовних судова о новчаним казнама. — Ове одлуке не могу добити егзекватуру, јер представљају кривичне осуде или осуде због нарушења реда, која служба сачињава *ordre public international* сваке државе. — (7.) Поравнања пред редовним судовима о приватној правнији потраживањима. Овакве судске одлуке могу добити егзекватуру с истих разлога као пресуде редовних судова у грађанским стварима, јер их у самој ствари замењују. — (8.) Поравнања, закључци и уписи у спискове пријављених тражбина у стечајном поступку и поступку принудног поравнања ван стечаја. — Одговор на питање да ли не се допустити извршење и оваквих одлука страних власти зависи, у првом реду, од питања у чију се корист стечај отвара т. ј. да ли је усвојен систем вишеструкости или јединства стечаја. Како је по Југословенском стечајном закону и закону о принудном поравнању ван стечаја усвојен систем јединства, то ће се, по правилу, допустити извршење оваквих одлука са резервама које постоје, према систему јединства у поменутим законима: резерва *rei sitae*, резерва приоритета и резерва националног протекционизма²⁵⁾. — (9.) Одлуке управних власти и других надлежних јавних органа о приватноправним потраживањима, у колико су за њихово извршење надлежни редовни судови. — Извршење оваквих одлука по правилу спада у надлежност општих управних власти и врши се по Закону о општем управном поступку од 9 новембра 1930. г., тако да се и извршење оваквих одлука страних управних и других власти има управљати по томе закону, ма да ће њихово извршење бити у већини случајева искључено, јер оне претстављају осуду за кривичну радњу (у најширем смислу) те би се њихово извршење противило територијалистичком принципу ове државе функције. Само у колико би оне замењивале одлуке грађанских судова, као што је то случај и са одлукама кривичних судова о приватноправним потраживањима, може им се, ако испуњују све друге у закону предвиђене услове, дати егзекватура. — (10.) Пристојбиски налози и порески спискови. — У погледу ових фискалних пресуда доктрина поставља принцип да се оне не могу извршивати у иностранству као ни кривичне. Ни једна држава не може захтевати да се у иностранству извршују пресуде

²⁵⁾ В. др. Милан Бартош: *Јединство стечаја по новом стечајном закону*, у Архиву за правне и друштвене науке, свеска за мај 1930. год.

које се односе на плаћања у корист државне касе.²⁶⁾ — (11.) Пресуде и закључци обртних судова и поравнања склопљена пред овим судовима. — Ове се пресуде могу пустити у извршење на домаћој територији са истих разлога као и пресуде грађанских судова. — (12.) Поравнања склопљена пред управним властима и другим јавним органима. — И ове се одлуке могу пустити у извршење на домаћој територији. — (13.) Пресуде избраних судија и судова. — Напред смо већ говорили о питању да ли је за пресуде избраних судија и судова потребна егзекватура и дали смо потврдан одговор. Отуда сматрамо да се ове пресуде могу пустити у извршење на домаћој територији само ако буду претходно добиле егзекватуру, и, разуме се, ако испуњавају све захтеве који се у том погледу траже од домаћих пресуда избраних судија и судова. — (14.) У Закону о јавним бележницима наведени извршни јавно-бележнички акти, па мислим да се и на основу сличних страних јавно-бележничких аката може тражити извршење само у колико су и у земљи у питању јавни бележници органи јавне службе вредности и ранга домаћих јавних бележника. — Као што смо видели постоји читав низ страних извршних наслова на основу којих се не може допустити извршење и ако они одговарају истим или сличним актима југословенских власти.

Нагласили смо већ напред да се неће дати егзекватура ни свима страним одлукама којима се у принципу даје. Заиста наш законодавац прописује у чл. 5 Закона о извршењу и обезбеђењу када се неће одобрити извршење једне одлуке страних власти, и ако она испуњава услове из §§ 2, 3 и 4 Закона. Да разгледамо сваки од ових случајева: (1.) Ако лице, против којега треба провести извршење, у поступку који се водио пред иностраним судом или иностраном влашћу није могло учествовати због неуредности која се десила у томе поступку. — (2.) Ако би извршењем требало изнудити радију, која је по законима наше државе недопуштена или која се по законима наше државе не може изнудити. Н. пр.: ако пресуда страног суда наређује да се за дуг једног нашег (из Србије) држављанина — земљорадника, има продати целокупно његово имање ипак не оваква пресуда бити извршена само до границе коју предвиђа § 471 тач. 4 срп. грађ. суд. поступка; или ако пресуда страног суда тражи да се неко натера да ступи у брак. — (3.) Ако се извршни наслов тиче особног стања (статуса) нашега држављанина, а извршење би требало провести против њега. Ово одбијање извршења може се скратити двојако: било да се овакве одлуке не могу заводити у наше матичне књиге, било да се статуси створени оваквим одлукама не могу признавати у нашој земљи. Мислимо да се ни једно ни друго решење не може бранити са гле-

²⁶⁾ В. др. Нико Перзић: *op. cit.* стр. 203.

дишта Међународног приватног права у колико акт у питању није дошао као последица жеље за изигравањем домаћег права a *fraus omnia cogitari*, но ипак да би, с обзиром на позитиван законски текст, требало усвојити прво решење, а друго само у случају када се докаже намера изигравања домаћег права од стране странака — југословенских држављана.²⁷⁾ — (4.) Ако би се извршењем или извршном радњом имао признати такав правни однос или остварити такав правни захтев, којем у нашој држави по њеним законима из обзира јавног поретка или морала није призната ваљаност или туживост. Једна одредба која је у својој суштини оправдана али која је исто тако једно оружје којим се може отклонити извршење скоро сваке одлуке страних власти, којом се омогућава широко поље самовоље домаћег било законодавца било судије и којом се могу скоро онемогућити међународни односи. — Одредба која је у својој суштини оправдана, јер спречава извршење оних послова који се, било по схватању морала било по схватању *ordre public international*, т.ј. јавног поретка домаћег државе, који не може и несме бити повређен ни домаћим ни страним одлукама, не допуштају у земљи. Али за одређивање појма међународног јавног поретка нема до сада сигурног критеријума. Свака држава одређује, према својој потреби, или боље према својој вољи, шта се има сматрати њеним међународним јавним поретком и тако може искључити како примену страног закона тако и могућност извршења страних пресуда и ако то ни мало не би било оправдано са гледишта интереса међународне заједнице. Међутим, полазећи од претпоставке да је законодавац суверен и да као такав стоји изнад појединача, схватајући државни интерес и изражавајући га у законима онако како се најбоље може схватити и изразити, овакав систем, т.ј. систем у коме би законодавац унапред одредио шта сматра под међународним јавним поретком, могao би се, у крајњем случају, и примити. Али када одређивање међународног јавног поретка, у највећем броју случајева, припада, код појављеног конкретног случаја, судији, човеку који може бити и сувише субјективан и сувише националан и, у најгорем случају, чак и самовољан и несавестан, онда је јасно колико је ова одредба опасна за одржавање међународне правне заједнице, за одржавање Међународног права у опште.²⁸⁾

5. Власт домаћег суда при давању егзекватуре. — У принципу допушта се извршење страних одлука на домаћој територији. Међутим за њихово извршење потребно је најпре

²⁷⁾ В. Bartl: *op. cit.*, р. р. 239—270; Д-р Нико Перић: *op. cit.*, стр. 111—112; Д-р Милан Ф. Бартош: *Изигравање закона у Међународном приватном праву*, у Архиву за јануар 1929 год.

²⁸⁾ В. Jivojn Péitch: *Jury ou échevinage, commissarion au IIIe Congrès International de Droit Pénal*, Paris, 1933. Исти је реферат изашао, у нашем преводу, и у браничу за јун 1933 год. под насловом „Порош“.

добити егзекватуру од надлежног суда и при том се поставља питање каква је власт суда при давању егзекватуре. У теорији обично разликујемо два система: систем ревизије и систем контроле. Да изложимо сваки од њих.

Систем ревизије може бити двојак: систем потпуне ревизије и систем делимичне ревизије. По првом систему, систему потпуне ревизије судови имају неограничену власт у погледу пресуде која им је поднета за егзекватуру. У ствари овде имамо поновно испитивање како правних тако и фактичких чињеница, те отуда овде се не може говорити о егзекватури у правом смислу, јер називати овај систем тако, то претставља „une inexactitude de langage“. Док је у овом систему власт суда неограничена, дотле у систему делимичне ревизије власт суда је сведена поглавито на испитивање поступка и диспозитива, ређе и самог основа, одлуке страних власти, јер ако домаћи суд нађе да је поступак непотпуно, без обзира да ли по страном или домаћем закону, спроведен, или да је осуда неправична, може се упустити у накнадно испитивање односно преиначење диспозитива. Као што видимо, и у једном и у другом систему, власт суда је врло велика.

Систем контроле претставља велики напредак према систему ревизије, напредак бар теориски ако не и практични. Судска власт по овом систему своди се на право испитивања одлуке страних власти само у унапред одређеним тачкама, полазећи, дакле, од претпоставке да одлука страних власти треба да буде извршена онаква каква је, с изузетком у закону побројаних случајева. Овај систем, поред многих других држава, усвојио је и наш законодавац. Осим напред побројаних случајева када ће суд имати да одбије извршење стране одлуке, Закон о извршењу и обезбеђењу наређује суду да, при давању егзекватуре, претходно испита да ли пресуда испуњава неке, у великој мери односно се на форму, услове, да би могла добити егзекватуру²⁹⁾. Испитујући те услове одговорићемо и на питање о власти суда при давању егзекватуре: 1) Да се по прописима о надлежности, који вреде у нашој држави, могло у правној ствари поступати у дотичној странијој држави. — Циљ овог прописа јесте да отклони изигравање наших прописа о надлежности судова. Тако одлука страног суда којом би се установљало право службености на некој непокретности налазећој се на нашој територији, неће моћи добити егзекватуру, јер је то противно принципу *lex teri sitae* — основном принципу код режима непокретности. Исто тако одлука страног суда којом би наш држављанин био оглашен за умрлог, неће моћи добити егзекватуру. —

²⁹⁾ Ови услови траже се у колико се вахтева извршење пресуде или њој равне одлуке страног суда или иностране власти или на поравњању склопљеном пред њима, случајеви који, по нашем мишљењу, обухватају све случајеве у којима се у опште може добити егзекватура.

2) Да су позив или наредба, којима је започет поступак пред иностраним судом или пред иностраном влашћу, били достављени лицу, против којега треба провести извршење, у властите руке, било у дотичној иностраној држави било путем правне помоћи у којој другој иностраној држави или у нашој држави. — Овај пропис односи се само на први позив односно наредбу којом је започет поступак. Он мора бити достављен лично лицу против кога се започиње поступак, т. ј. не може јавном објавом (§ 309 југ. грађ. суд. поступка), или у руке скрбника (§ 310 ј. г. с. п.), или преко општинског поглаварства (§ 303 ј. г. с. п.). Спорно је да ли се достављање преко пуномоћника може сматрати као лично достављање, т. ј. достављање „у властите руке“. 3) — Да против одлуке по приложеном уверењу иностраног суда и друге иностране власти а према праву, које вреди за тај суд или за ту власт, нема правнога лека, који би заустављао извршење. — Ово је сасвим правилно у толико пре што се исти услов, по правилу, поставља и за домаће извршне наслове у колико није у питању само обезбеђивање извршења. Странни суд односно лице које тражи извршење мора да поднесе доказе да против одлуке нема правног лека који би заустављао извршење.

Изложили смо услове које мора да испуњује одлука страних власти да би могла добити егзекватуру. Из излагања ових услова види се да је власт суда при давању егзекватуре одређена законом и да се поглавито односи на питања форме и поступка страних власти. Свако даље испитивање није, у колико нема места примени §-а 5 Закона, допуштење јер је ово изузетак од принципа неограниченог извршења a exceptiones sunt strictissime interpretationes.

б) Закон о извршењу и обезбеђењу и међународни уговори. — Прописи закона о извршењу и обезбеђењу су општи прописи који се применити само онда када не постоје специјални међународно правни акти (међународни уговори и владине декларације) којима би били дерогирани.³⁰⁾ То прописује и сам Закон у своме §-у 3 ал. 2, која гласи:

„За провођење извршења или поједињих извршних радња на основу иностраних извршних наслова вреде прописи овога закона, у колико највеће државним уговорима што друго наређено.“

и у §-у 10, који гласи:

„Наређења §§ 3 до 5, 8 и 9 веће се применавати, у колико је државним уговорима (конвенцијама) што друго наређено.“

Б) Формално право. — Извршење одлука страних власти за које је добијена егзекватура врши се по истом поступку

³⁰⁾ О поједињим уговорима и њиховим одступањима: Николај Д. Пахоруков, *Збирка уговора и конвенција о правној помоћи у грађанским и кривичним споровима*, са коментаром, Београд, 1932, стр. 28-38; Dr. Stjepan Goršić, *Tumač zakona o izvršenju i obvezbeđenju*, Zagreb, 1930.

као и извршење одлука домаћих-наших власти. Пре него што пређемо на само питање поступка егзекватуре, да нагласимо да се никаква обезбеђења извршења нити претходно извршење уз обезбеђење, која се каткада врше на основу домаћих наслова која још нису постали извршни, не могу вршити на основу неизвршних страних наслова, јер би се то противило пропису из §-а 4 in fine и §-а 321 Закона о извршењу и обезбеђењу. Сам, пак, захтев за извршење одлуке страних власти, т.ј. молбу за добијање егзекватуре може поднети или тражилац извршења или инострани суд или за то надлежна инострана власт односно инострани јавни орган — § 8 Закона.³¹⁾ Разуме се да лице односно орган који подноси захтев за егзекватуру мора имати за то активну легитимацију.

Захтев за добијање егзекватуре подноси се окружном суду у чијем подручју дужник одн. лице против кога је управљено извршење има своју општу месну надлежност т.ј. на чијем подручју то лице стално пребива односно, у случају да то лице нема у нашој земљи стално место пребивања, на чијем подручју то лице борави (§§ 62 и 63 грађ. суд. поступка). У случају да то лице нема опште месне надлежности у нашој земљи т.ј. у случају да то лице нити стално пребива нити стално борави у нашој земљи захтев се подноси окружном суду у чијем се подручју налази српски суд који је надлежан за извршење (§§ 21 и 22 Закона о извршењу и обезбеђењу) односно окружном суду који је сам надлежан за извршење (§ 23 Закона).

У теорији је било дugo времена спорно да ли извршење пресуда у опште, па према томе давање егзекватуре и извршење страних пресуда треба поверити судовима исте врсте који су донели пресуде или пак сав овај посао треба поверити једном суду. У колико се ово питање односи на егзекватуру, одговор ни њега зависи од тога који систем усвојимо: систем ревизије или систем контроле. Пошто код система ревизије домаћи суд, који даје егзекватуру, испитује ствар ау fond, сасвим би правилно било да се давање егзекватуре за поједиње пресуде повери оним судовима који би по домаћим законима били опште надлежни за доношење одлуке. Тако би о егзекватури пресуда страних трговачких судова имали да решавају домаћи трговачки судови. Међутим по систему контроле, који је усвојен и код нас, домаћи суд не испитује

³¹⁾ „За дозволу извршења или поједињих извршних радња на основу наслова издатих од иностране власти надлежан је окружни суд, у чијем подручју обвезник има своју општу месну надлежност, а ако је нема у нашој држави, онда овај окружни суд, у чијем подручју се налази српски суд поменут у § 22, а у случају § 23 тај окружни суд. — Предлог да се дозволи извршење, или поједиња извршна радња могу ставити тражилац извршења или инострани суд или аз да то надлежна инострана власт, односно инострани јавни орган. — Суд може, пре него што одлучи о таквом предмету, тражити потребна објашњења од иностраног суда односно иностране власти, која је издала извршни наслов, или која је тражила дозволу извршења“.

пресуђену ствар поново, он се само упушта у испитивање форме да ли пресуда није противна јавном поретку и моралу и да ли је поступак правилно спроведен. Како вршење ових радњи спада, у конкретним случајевима који се пред њих износе, у надлежност сваког домаћег суда, то је сасвим могуће, па чак и корисно ради једнообразности поверити цео овај посао т.ј. давање егзекватуре само једној врсти судова и то оним за које законодавац једне земље нађе да су најквалификованiji и најпоузданiji. Тако је поступио и наш законодавац. За давање егзекватуре за одлуке страних власти, без обзира на врсту и садржину, одредио је једну врсту судова — окружне судове.

Чим прими предлог надлежан суд отпочиње поступак. Међутим он има права да, пре него одлучи о таквом предлогу, тражи потребно објашњење од иностраног суда односно иностране власти, која је издала извршни наслов, или која је тражила дозволу извршења. О примљеном предлогу и одлуци о њему дужан је известити лице против кога се тражи извршење, коме припада право приговора, у колико је дозвола за извршење дата противно прописима у §§-има 3 до 5 Закона и то у року од петнаест дана од дана саопштења закључка о дозволи извршења. Изузетно само ако се приговор на закључак оснива на тачкама 2, 3 и 4 §-а 5 Закона, овај је рок неограђен, т.ј. може се приговор поднети у свако доба без обзира да ли је рок од петнаест дана протекао или чак да ли је извршење већ започето. Мислимо да се ови приговори могу истицати чак и после свршеног извршења и на тај начин изазвати реизвршење, разуме се у колико је оно фактички још могућно. Приговори-противљења се изјављују истом окружном суду који је донео одлуку о егзекватури и не ограничавају нити искључују право рекурса које, по правилу, постоји против свих закључака у погледу извршења (ал. 2 §-а 9 и § 57 Закона).³²⁾ Иначе изјава приговора сама

³²⁾ § 9 гласи „Ако се уважи предлог стављен по § 8, ма да нема претпоставака које су потребне за дозволу извршења на основу иностраних извршних наслова (§§ 3 до 5), онај, против кога је дозвољено извршење, подижи противљење против дозволе извршења, но тиме се не дија у његово право, да поднесе рекурс против одлуке о дозволи извршења. Рок за тај рекурс износи петнаест дана; за њега не вреди ограничење § 622 става 1 Грађанско-правничог поступка. — Противљење не се поднети суду који је по § 8 у првом степену дозволио извршење. Противљења, осим оних, која се оснивају на томе да се не прши узајамност или ма којем од разлога поменутих у § 5 бр. 2 до 4, морају се поднети у року од петнаест дана од када је достављен закључак о дозволи извршења. О противљењима одлучује суд по усменој расправи пресудом. За ту пресуду не вреди ограничење допустивости ревизије по § 590 ст. 3 Грађanskог правничног поступка. — Суд може по предлогу онога, који је полнео противљење предиди да се одложи извршење.“ § 57 гласи: „Против закључака, донесених у извршном поступку, допуштен је рекурс, осим у случајевима у којима закон изрично искључује уопште сваки правни лек или не допушта засебан правни лек. — У колико није овим законом што друго наређено, рок за

по себи не повлачи одлагање извршења, но суд може, по предлогу лица које је изјавило приговор, наредити да се извршење одложи. Када одлука о допустивости извршења — давању егзекватуре постане извршна, па захтев овлашћеног лица или страног суда оди. друге стране власти, она ће се упутити суду надлежном за извршење — извршном суду (§ 21 Закона) уз претходни предујам трошкова извршења (§ 65 Закона).

IV. Закључак. — Доношење закона о извршењу и обезбеђењу, у погледу материје коју смо излагали, претставља свакако велику добит. Уносени у овај закон прописе о егзекватури страних одлука, наша држава је тиме признала обавезу да допусти њихово извршење. Можда су услови за извршење дosta тешки, али то је последица стања у коме се данас налази међународна заједница и цело човечанство, у коме се данас налази Међународно право у опште. Но поред свега тога наша земља се доношењем овога закона још више приближила међународној правној заједници и припомогла остварењу вечитих идеала свих бића на свету — остварењу мира и социјалне једнакости међу народима и појединцима, а тиме допринела да се приближимо крајњем циљу свих генерација и пре нас, а сигурно и после нас, — остварењу једне светске државе и власти правде.

рекурс износи петнаест дана. — Нема места засебном правном леку против закључака, којима се одређује или одлага рочиште или којима се одбија предлог, да се рочиште одгodi. Тако исто нема места засебном правном леку ни против закључака, којима се паређује преслушање странака или других учесника у извршном поступку као и против налога, издатих извршним органима у погледу провођења појединих извршних радњи.“